

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-15>

**THE ISSUE OF PROTECTING THE RIGHTS AND INTERESTS
OF UKRAINIAN CHILDREN UNDER WAR CONDITIONS**

**ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ
УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Sydorkina R. D.

*Associate Professor of Law Department
Zahidnodonbaskyy Institute
PJSC «Interregional Academy of
Personnel Management»
Pavlohrad, Ukraine*

Сидоркіна Р. Д.

*доцент кафедри права
Західнодонбаський інститут
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»
м. Павлоград, Україна*

Конституція України зазначає, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Вище зазначене в ст. 27 Основного закону, поширюється і на дітей [1].

В умовах вторгнення російської федерації на територію України, тема захисту прав та інтересів дітей набуває особливої актуальності. Доводиться констатувати, що їх дитинство практично обпалене війною.

Підтримуємо думку науковця Турченко О.Г., діти – вікова група найвищого ризику бідності або соціальної ізоляції, особливо вразлива категорія населення, вони виступають основними суб'єктами та об'єктами системної дискримінації, яка особливо посилюється в умовах збройних конфліктів [4, с. 6].

Обстріли, руйнування помешкань, поранення та смерть негативно впливають на звичне життя маленьких дітей. Часто вони голодують, мерзнуть від холоду. Тисячі дітей залишаються сиротами, покалічені, звалтовані звірячим ставленням до них російських військовослужбовців, загибель дітей зростає від рук ворога, втрачаються зв'язки із рідними, багато їх вивезено незаконно за межі України.

За даними держпорталу розшуку дітей «Діти війни» з 24 лютого по 16 березня 2023 року у наслідок збройної агресії рф в Україні за даними Офісу Генерального прокурора загинуло 464 дитини, поранено 935. За даними Національної поліції України 378 діток зникло, яким не виповнилось навіть

18 років, знайдено 10464. Дані Національного інформаційного бюро свідчать про 16226 депортованих дітей, повернуто 308.

Майже 6,5 тисяч дітей під час війни зі слів Директора департаменту з питань захисту прав дітей та забезпечення стандартів рівності Національної соціальної сервісної служби Володимира Вовка залишилися без батьківського піклування у зв'язку з смертю обох батьків, або смертю одного з батьків.

Держава та небайдужі українці піклуються про дітей. Коли виникає ситуація, дитина залишилася сама, то вона може бути залишена в пологовому будинку на певний час, або переведена в заклад, який називається Будинок дитини, це заклад системи охорони здоров'я. Також діти можуть бути розміщені в патронатне виховання. Українці проявляють громадянську активність, з перших днів війни виявляють бажання прихистити дітей, які залишилися без батьківського піклування. В Україні створений спеціальний чат-бот, підтриманий ЮНІСЕФ, і вже через цей чат-бот пройшло понад 24 тисячі заявок батьків, які хотіли взяти дитину в сім'ю.

Слід зазначити, що ці цифри не є остаточні, оскільки триває робота з їх встановлення в місцях ведення активних бойових дій, на окупованих та звільнених територіях.

Базове право дитини на життя і здоров'я, право бути з сім'єю, право на розвиток особистості, а також право на турботу і захист порушено російськими окупантами. Іншими словами, це абсолютно всі права дитини, які зазначені в міжнародному законодавстві, законах України, Конвенції ООН з прав дитини, яка була прийнята у 1989 році і регламентує норми про участь дітей у збройних конфліктах [2].

Беззаперечно, що прийняття Конвенції було значним кроком вперед щодо становлення захисту прав дитини загалом, та у збройних конфліктах, зокрема. Разом з цим, положення Конвенції передбачали створення спеціалізованого Комітету з прав дитини. Комітет був створений з метою здійснення контролю за виконанням державами-учасницями зобов'язань, взятих відповідно до цієї Конвенції.

Зауважуємо, статті Конвенції узгоджуються з нормами міжнародного гуманітарного права, в якій зазначається, що «Держави-учасниці зобов'язані поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів та стосуються дітей, а також забезпечувати їх дотримання». Однак, слід підтримати думку юристів – практиків, що формулювання цього документу могли б бути жорсткішими. Формулювання, яке існує на сьогодні, може тлумачитися як таке, що добровільна участь дітей у бойових діях

повністю не заборонена. А відтак, Конвенція частково гарантує захист прав дітей.

Генеральна прокуратура України займається питаннями фіксації порушення прав дітей в Україні. Порушені права дітей мають бути відновлені та захищені при допомозі національних і міжнародних інституцій. Однією із державних інституцій в Україні є система безоплатної правової допомоги, яка стоїть на варті прав та інтересів дітей. За Законом України «Про безоплатну правову допомогу», всі діти мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, яка полягає у захисті та представництві їхніх інтересів у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, а також складання документів процесуального характеру [3]. Її надають юристи бюро правової допомоги, а також адвокати, які співпрацюють із системою БПД. Важливо, що всі послуги юристів та адвокатів оплачує держава.

Система безоплатної правової допомоги створила власний канал «PravoTok» у додатку TikTok, де можна ознайомитись з короткими мобільними кліпами про права дітей. Адже права людини починаються з прав дитини. Система безоплатної правової допомоги проводить багато правопросвітницьких заходів для дітей. Зі слів **заступниці Голови Представництва ЮНІСЕФ в Україні Лори Білл**, понад 20 років ця організація підтримує уряд України у поліпшенні політики із захисту дітей. Здійснено пілотування відновного правосуддя для неповнолітніх у конфлікті із законом, приведено законодавство щодо дітей у відповідність до міжнародних стандартів, проведено поточні реформи у сфері забезпечення добробуту дітей та інклюзивної освіти. Серед проєктів, що реалізуються в Україні за участі ЮНІСЕФ, – ініціатива «Міста, дружні до дитини». Третій рік працює Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя для неповнолітніх, що створена за ініціативи Міністерства юстиції України спільно з ЮНІСЕФ.

Виникає нагальна потреба законодавчо врегулювати питання щодо захисту прав дітей, оскільки їх вирішення під час війни потребує іншого порядку. Забезпечення прав дітей потребують консолідації та об'єднання зусиль всіх організацій та установ, в обов'язки яких входять ці повноваження.

З початку війни прийнято достатньо законодавчих документів, що стосуються захисту прав дітей. Міністерство юстиції активно розробляє законопроєкти, метою яких є захист прав дитини.

Серед проєктів, спрямованих на захист прав дітей, – розбудова системи ювенальної пробації в Україні. Це можливість для

неповнолітніх, які вступили в конфлікт із законом, розпочати нове життя та стати повноцінним членом суспільства. Пробація передбачає застосування різних реабілітаційних програм. За цією програмою дитину відправляють відбувати покарання не в виконавчо – виправну установу, а залишали її у громаді і намагалися працювати з нею індивідуально.

Безумовно, у справі захисту прав дітей дуже ціною є співпраця державних органів, міжнародних партнерів та громадських організацій. Це дає можливість створювати та впроваджувати важливі ініціативи. Прикладом є випуск чат-боту «Кіберпес» при допомозі Міністерства цифрової трансформації України у співпраці з Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Координаційним центром з надання правової допомоги, Міністерством юстиції України та Міністерством освіти і науки України, який розповідає про механізми дій для дітей, батьків, вчителів у разі кібербулінгу. Чат – бот – це перший крок до створення комплексного інструменту захисту дітей від кібербулінгу онлайн та отримання комплексних послуг для скарг на кібербулінг – матеріали.

З 1 серпня 2022 року запрацював державний портал для розшуку дітей – інформаційна платформа «Діти війни». Він допомагає правоохоронним органам збирати дані про маленьких українців, які постраждали під час війни, зокрема зникли безвісти або були переміщені на тимчасово окуповані території та депортовані до російської федерації. Робота з захисту прав та інтересів дитини не припиняється під час війни. Вона триває 24/7.

Виникає нагальна потреба прискорити вже досягнутий прогрес і розробити нові рішення з урахуванням інтересів українських дітей для реального забезпечення їх прав.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 27-ІХ. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конвенція про права дитини та участь неповнолітніх у збройних конфліктах: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 1.01.2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0009323-11>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. 2010-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.
4. Турченко О.Г. Право дитини на безпеку під час збройного конфлікту / *ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ*. 2019. № 2. С. 6.